

YAZ KUR'AN KURSLARINDA UYGULANAN KUR SİSTEMİYLE İLGİLİ ÖĞRETİCİLERİN GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA*

Adem KORUKÇU *

Davut IŞIKDOĞAN *

Öz

Kur'an kursları yaygın din eğitiminin en önemli kurumlarından biridir. Bu kurumlar sürekli olarak açık olanlar ve yaz Kur'an kursları gibi döneme bağlı olarak açılanlar olmak üzere iki farklı uygulamaya sahiptir. Bu araştırma beş yıldır uygulamada olan kur sisteminin uygulayıcıları olan Kur'an kursu öğretmenleri ve diğer din görevlileri tarafından nasıl görüldüğü ve değerlendirildiğini tespit edip, buradan hareketle yeni sonuçlara ulaşmayı hedeflemektedir. Araştırmanın deneklerini Çorum İl Müftülüğü'ne bağlı olarak görev yapan ve kurs ve camilerde yaz Kur'an kursu düzenleyecek olan öğretici ve din görevlileri oluşturmaktadır.

Araştırmacılar aynı konu ile ilgili olarak 2010 yılında aynı görevlilere kur sisteminin tanıtımının yapıldığı ilk seminerde benzer sorulardan oluşan bir anket uygulamışlar ve bu sisteme ilişkin ilk izlenim ve görüşlerini tespit etmeye çalışmışlardır. Bu çalışmada daha önceki anket sonuçları ile kıyaslamalara da yer verilmiş ve geçen bu zaman zarfında Kur'an kursu öğretmenimizin bu sisteme bakışlarında değişiklik olup olmadığı da tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Kur'an Kursu, Yaz Kuran Kursu, Öğrenci, Öğretici.

A COMPARATIVE STUDY ON INSTRUCTIVES WIEWS ABOUT RATE SYSTEM THAT PRACTICED IN SUMMER QUR'AN SCHOOL'S

Abstract

Qur'an schools are one of the most important institutions within the popular religious education. It is divided into two different practices. One is regularly open, the other is seasonable open like summer school. In this research, I identify how the students and other religious officers, who have been the practitioners for five years, see and evaluate these school systems. In this respect, I use the data of field research conducted in Quran schools and mosques related to the Religious Directorate of Çorum province. At the same time the subject data composed of religious officers.

The previous studies tried to identify the first impression and idea related to this system and they carried out the questionnaires consist of similar questions during the

Makale gönderim tarihi: 24.03.2016, kabul tarihi: 02.04.2016.

Bu makale 09-11 Temmuz 2010 tarihinde Erzurum'da düzenlenen "Yaz Kuran Kursları Sempozyumu"nda sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

* Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, ademkorukcu@hotmail.com.

* Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, isikdogand@yahoo.com.

seminars in 2010. In this research, I try to examine the change concerning student's ideas on the Quran school system comparing the previous questionnaires and answers.

Keywords: Qur'an, Qur'an School, Summer School of Qur'an, student, teacher.

Giriş

Din eğitimi faaliyetleri temelde örgün ve yaygın din eğitimi olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Örgün din eğitimi; belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki öğrencilere amaca göre hazırlanmış programlar vasıtasıyla okul çatısı altında düzenli olarak gerçekleştirilen din eğitimi çalışmalarıdır. Yaygın din eğitimi ise, örgün din eğitiminin yanında veya dışında, düzenlenen, halka dini bilgi veren hayatı yorumlama becerisi kazandıran, dini ve milli değerleri aşıl原因an; kardeşlik, fedakârlık hoşgörü gibi, meziyetleri kazandıran, ibadetlerin usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesine yardımcı olan din eğitimi çalışmalarıdır.¹

Örgün din eğitimi düzenlemeleri hangi nitelik ve yoğunlukta gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, yaygın din eğitimi çalışmalarına olan ihtiyacı hiçbir zaman ortadan kaldıramayacaktır. Temelde yaygın din eğitimi, toplum oluşturan bireylerin din eğitimi ihtiyaç ve beklentilerini karşılama yeterliliği açısından örgün eğitim uygulamalarına göre daha pratik daha esnek bir niteliğe sahiptir. Bireylerin din eğitimi ihtiyaçlarının sadece, örgün eğitim kurumları içerisinde uygulanan programlar bağlamında karşılanmasını beklemek imkânsızdır. Yaşam boyu eğitim anlayışı, örgün eğitim kurumlarının yanı sıra yaygın din eğitimi kurumlarına, yaygın din eğitimi programlarına da yer verilmesini gerektirmektedir.²

Yaygın din eğitimi vaaz, hutbe, Kur'an kursları cami din eğitimi-hizmetleri, konferans, sempozyum, panel, Tv, internet... gibi farklı uygulamalara sahiptir. Bu farklı din eğitimi uygulamaları, ülkemizde genel olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Kurum bu hizmetleri, müftü vaiz, imam-hatip, Kur'an kursu öğreticisi ve diğer personeller vasıtasıyla gerçekleştirmektedir.³

Kur'an kursu, İslam eğitim tarihinde çok önemli yere sahip bir kurumdur. İslamiyet'in nüzülüyle birlikte Kur'an'a ilişkin öğrenme ve öğretme faaliyetleri başlamış ve günümüzde de farklı yollarla bu faaliyet sürdürülmektedir.⁴Bu önemin temelinde, İslam inanç ve düşüncesinin özünü oluşturan Kur'an ve Sünnet'in aynı zamanda İslam eğitim sisteminin de temelini oluşturması gerçeği yer almaktadır. Müslüman olan toplumlarda

¹ Fahri Kayadibi, *Yaygın Din Eğitiminde Cami ve Görevlileri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, ss. 28-29; M. Şevki Aydın, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 21.

² Aydın, "Türkiye'de Din Eğitimi Bağlamında Kur'an Kursu", ss. 22, 24.

³ Mehmet Görmez, "Türk Hukuk Mevzuatında Dinî Kurumların Yeri ve Uygulama", *Avrupa Birliği Sürecinde Dinî Kurumlar ve Din Eğitimi*, İsav-Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, s. 488; Kayadibi, *age*, s. 33.

⁴ Fahri Kayadibi, *a.g.e.*, s. 55-56.

eğitim ve öğretimin her kademesinde, düzenli veya düzensiz; örgün veya yaygın Kur'an eğitim ve öğretimine bir biçimde yer verilmeye çalışılmaktadır.⁵

Bir yaygın din eğitimi uygulaması olarak Kur'an kursu İslamiyet'in ilk eğitimcisi olarak Hz. Peygamber tarafından başlatılmış bir uygulamadır. Peygamberimiz, Medine'deki Mescid-i Nebevî'yi bir eğitim merkezi olarak kullanmıştır. O mescidinde Kur'an'ı ashabına açıklamış ve onlara İslam'ın prensiplerini öğretmiştir. Mescidin "suffa" denilen bölümü eğitim faaliyetlerine tahsis edilmiştir. Burası gündüzleri bir okul, geceleri de kimsesiz ve yoksul sahabelerin kaldığı bir yurt olarak hizmet vermiştir. Peygamberimizin bizzat kendisinin de ders verdiği "suffa"ya Peygamberimiz tarafından Kur'an ilimleri, akâid ve yazı öğretecek hocalar tayin edilmiştir. Burasının öğrenci sayısı zamanla 400'e ulaştığı dile getirilmektedir.⁶

Kur'an kursları yaygın din eğitimi alanının en önemli çalışma alanlarından ve en öne çıkan kurumlarından biridir. Bu kurumlar, ülkemizde Kur'an okuma Kuran bilgisi, ilmihal gibi konularda önemli katkılar sağlamaktadır. Günümüzde yaygın din eğitimi çalışmalarının uygulama alanları, hapishaneler, hastaneler, fabrikalar başta olmak üzere genişlemektedir. Kuran kursları Diyanet İşleri Başkanlığı'nın din konusunda toplumu aydınlatmak üzere planlı, programlı, düzenli bir şekilde eğitim yaptığı tek kurum olma özelliği taşımaktadır.⁷

Bu kurumlar, ülkemizde çocuklarının öncelikle temel dini bilgilere sahip olmalarını isteyen ve daha da önemlisi inandığı dine uygun bir yaşam biçimine sahip olmasını isteyen aileler için önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. Bu kurum, Kur'an'ın öğrenilmesi, öğretilmesi, anlaşılması, ezberlenmesi ve usulüne uygun olarak okunması açılarından ülkemiz insanına hizmet etmeye devam etmektedir.⁸ Kur'an Kursları, Hafızlık eğitiminin gerçekleştirildiği kurslar, dâimî açık olan ve özellikle hedef kitlesi yetişkinler olan Kur'an kursları ve yaz Kur'an kursları olmak üzere, değişik türlere sahiptir.

Yaz Kur'an kursları ülkemizde geleneksel ve yaygın bir din eğitimi uygulaması ve kurumu olarak önemli bir görev ifa etmektedir.⁹ Bu kurumlar, bugünkü uygulamasıyla örgün eğitim döneminde olan çocukların okulda edindikleri dini bilgilerin yenilenmesi, geliştirilmesi ve daha da önemlisi bilgi boyutunda gerçekleştirilen okul öğrenmelerinin uygulama alanına aktarılması noktasında önemli katkılar sağlamaktadır. Adı geçen dini eğitimi faaliyetleri, camilerde ve Kur'an kursu binalarında gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde, Kur'an-ı Kerim okumayı bilenlerin çoğu ilk defa Kur'an okumayı yaz kurslarında öğrenmektedirler. Buralar, Kur'an okuma ve temel dinî bilgileri öğrenmek için ilköğretim çağındaki çocukların pek çoğunun katıldığı kurumlardır. Bu kurslar, birçok

⁵ Ramazan Buyrukçu, *Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s. 65;

⁶ Fahri Kayadibi, *age*, ss. 55-57; M. Akif Kılavuz, "Kur'an Kursları ve Yetişkin Din Eğitimi", *Etkili Din Eğitimi*, Edit: Şaban Karaköse, Tedef yayınları, İstanbul 2009, s. 84.

⁷ Ahmet Koç, "Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik", *Etkili Din Öğretimi*, Tedef Yayınları, İstanbul 2009, s. 310; Aydın, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, ss. 17-18, 25.

⁸ M. Faruk Bayraktar, *Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma*, Yıldızlar Matbaası, İstanbul 1992, ss.3-4.

⁹ Koç, "Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik", s. 311.

çocuğun ilk defa örgün eğitim anlayışıyla düzenli olarak, Kur'an-ı Kerim ve temel dinî bilgileri aldıkları yerlerdir.

Yaz kursları, sahip olduğu ders saati itibariyle dikkat çekmektedir. Bu kurslarda bir yaz döneminde 135 saat ders yapılmaktadır. Örgün eğitimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin ilköğretimde haftada iki saat, liselerde ise haftada bir saat olarak gerçekleştirildiği düşünülecek olursa, 135 saatlik ders saatinin önemi ortaya çıkacaktır. Fakat unutulmamalıdır ki, burada önemli olanın ders saatinin niceliği değil dersin işleniş niteliğidir. Bu büyüklükteki ders saatinin işlevsel, nitelikli ve verimli olarak değerlendirilmesi, kurs görevlilerinin dolayısıyla da Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sorumluluk ve görev alanında yer almaktadır.¹⁰ Burada öne çıkarılması gereken önemli bir husus kurslarda gerçekleştirilen eğitimin niteliği konusudur. Bu kurslarda yakın bir zamana kadar söz konusu eğitimin ezberci bir niteliğe sahip olduğunu görmekteyiz. Din gibi manevi/soyut bir alana ilişkin öğretimin bu tarzda gerçekleştirilmesi, özellikle öğrencilerinin hangi yaş ve gelişim grubundan geldiği net olarak belli olmayan bir eğitim kurumu için sıkıntılı bir durumdur. Bu nedenle bu eğitim kurumlarımızda (her ne kadar, surelerin ve duaların ezberletilmesi buralarda temel amaçlardan biri olsa da) temel dini bilgilerin, özellikle de iman ve ahlaka dair bilgi ve değerlerin öğretiminde salt ezber öğrenme yerine anlamlı öğrenme ve öğretme amacı öne çıkartılmalıdır. Bu nedenle Kur'an kurslarında anlamlı öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için gerekli, anlayış ve fiziki imkânların sağlanması gerekmektedir.¹¹

1- Yaz Kur'an Kurslarında Kur Sistemi Uygulamasına Geçiş

Bu kurumda gerçekleştirilen din eğitimi faaliyetlerinin bir plan ve programına dayanması bir ihtiyaç ve gerekliliktir. Zira tatil döneminde olan çocukların çevrelerinde kendilerini cezbeden her türlü etkene rağmen, bir öğreticinin yanında bir şeyler öğrenmeyi tercih etmişse, bu tercihin en iyi tarzda şekillendirilmesi ve çocukların tatmin edilmesi gerekmektedir.

Program geliştirme çalışmaları genel eğitim için önemli olduğu gibi din eğitimi için de son derece önemli bir işleve sahiptir. Bu durum, din gibi oldukça hassas bir konunun eğitim-öğretimi söz konusu olduğunda, daha da önemli hale gelmektedir. Eğitim programı, eğitim öğretimle ilgili bütün faaliyetleri kılavuzlayan bir niteliğe sahiptir. Çünkü program, kime, ne, niçin, nasıl öğretilecek/kazandırılacak? ve ne kadar öğretildi/kazandırıldı? sorularının cevaplarını bünyesinde barındıran bir bütündür. Bu nedenle, din hakkında doğru, yeterli ve faydalı bir bilgilenmenin sağlanması için örgün ve yaygın din öğretiminde yenilik çalışmalarının yapılması kaçınılmazdır.¹²

¹⁰Mehmet Zeki Aydın, "Yaz Kur'an Kurslarıyla İlgili 30 Tavsiye", <http://www.kurankurslari.com/index.php?go=icerik&id=357>; M. Şevki Aydın, "Yaz Kur'an Kursları", *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 111.

¹¹Süleyman Akyürek, "Kur'an Kurslarında İnanç Esaslarının Öğretimi", *Etkili Din Eğitimi*, Edit: Şaban Karaköse, Tedef yayınları, İstanbul 2009, ss. 342-343.

¹²Işıkdöğün, Korukcu, "Yaz Kur'an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı", s. 202.

Kur'an kurslarında gerçekleştirilen din eğitimi çalışmalarının bugüne kadar, genel olarak, bilgi aktarmakla sınırlı kalmıştır. Amaç bilgi aktarmak olarak belirlenince, ezber ön plana çıkmış ve ezberlerin toplamı dersin başarı veya başarısızlığı olarak belirlenmiştir. Fakat olması gereken ve yeni yaklaşıma göre dersin amacı, sadece bilgi aktarıp bilginin ezberlenmesini istemek değil, imanın gerçekleşmesi, dinin anlaşılması, davranış kazanılması, yaşamda karşılaşılan dini problemlerin çözümüne katkı sağlamak amaçlarına hizmet eden bir süreçtir.¹³ Ayrıca Kur'an kurslarında, temelde ezberci bir yaklaşımın olması dolayısıyla, her yıl yeniden başlama, öğrencilerin seviyelerinin dikkate alınmaması, öğrencilerinin ihtiyaç ve beklentilerine göre ders müfredatlarının yenilenmemesi, bu derslere ait özel öğretim metotlarının geliştirilmeyişi zaman kaybı ve belirlenen hedeflere ulaşılamaması gibi menfi sonuçlarla karşı karşıya kalınmasına neden olmuştur.¹⁴

Kur'an kurslarında gerçekleştirilmeye çalışılan din eğitimi çalışmaları kendine özgüluğe sahip olmakla birlikte günümüz koşullarına uygun bir niteliğe kavuşturulması gereği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Diyanet İşleri Başkanlığı oluşturmuş olduğu bir komisyon vasıtasıyla 2005 yılı yaz döneminden itibaren geçerli olmak üzere bir program hazırlamıştır.¹⁵ Yaz Kur'an kursları, çerçeve esnek program anlayışına dayalı olarak, öğrenci merkezli bir eğitim yaklaşımı temele alınarak düzenlenmiş bir programa sahiptir. Bu program, ahlak ekseninde din alanında bilgi, duygu ve beceri alanlarında öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır.¹⁶

Yaygın din eğitimi uygulaması olan Kur'an kursu öğretimini çocukların-öğrencilerin farklı alanlarda sahip oldukları gelişmelerinden bağımsız olarak ve eğitim bilimlerinin sahip olduğu gelişmelerden bağımsız değerlendirmek, bu din eğitimi uygulamalarını kazanımları itibariyle akim bırakma sonucuyla bizi karşı karşıya bırakacaktır.

Kur sistemi çerçevesinde yaz Kur'an kursları, iki aylık tek bir zaman dilimi olmaktan çıkartılmış, bunun yerine üçer haftalık üç döneme ayrılmıştır. Bu dönemlerin her biri de üçer haftalık üç kurun uygulanabileceği bir bölümlenmeye tabi tutulmuştur. Buna göre, Kur'an dersi ve temel dini bilgile dersleri de üç kura bölünmüştür. Bu dönemlerin her birinde bu üç kurun her biri açılabilmesi gibi, unlardan ihtiyaç duyulan (öğrenci talepleri ve öğreticinin imkânları çerçevesinde) herhangi birinin açılması da söz konusudur. Bu program yenileme çalışmaları özellikle yaz tatillerini farklı mekân ve amaçlarla değerlendiren öğrencilerin herhangi bir dönemin herhangi bir aşamasında kursa katılmalarına kaldıkları yerden, başka bir şehirde de devam etmelerine imkân vermesi açısından büyük katkılar sağlamıştır.¹⁷

Kur siteminde dönemler ve kurlar belli seviyelere göre belirlenip öğrenciler de bilgi düzeylerine göre kurlara yerleştirildikleri için, öğrencilerin geçmiş zamanlarda olduğu gibi bilgi tekrarlarına düşüp sıkılmalarının önüne geçmektedir. Bu çerçevede kur siteminde her

¹³ Mustafa Önder, *Yaz Kur'an Kurslarında dini Öğretmek (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2009, s. 6.

¹⁴ Önder, *Yaz Kur'an Kurslarında Dini Öğretmek (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)*, s. 11.

¹⁵ Aydın, "Kur'an Kursu ve Kur Sistemi", s. 93.

¹⁶ Alpaslan Durmuş, Hatice Işılak, Neriman Gökçeğöz Karatekin, *Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kılavuzu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, ss. 12-13.

¹⁷ Aydın, "Kur'an Kursu ve Kur Sistemi", ss. 94-95.

öğrenci, hazır bulunuşluk ve bilgi düzeyine bağlı olarak kendi ihtiyaçlarına denk düşen programı bulup tercih etme imkânına sahiptir. Bu da öğrenci merkezli bir din eğitimi anlayışını öne çıkaracağından öğrencilerin din eğitimi uygulamalarına bilinçli ve istekli olarak katılmalarına imkan sağlayacaktır. Sonuç olarak da Kur'an kursları daha işlevsel bir niteliğe kavuşacak ve isteğe bağlı din eğitimi taleplerinin karşılanmasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın etkililiğini arttıracaktır.¹⁸

Yaz Kur'an kurslarında öğreticileri motive etmek amacıyla yaz dönemini kapsar nitelikte bir ek ders ödeneği tahsis edilmiştir. Bu ödeneğin işlerlik kazanması için her bir öğreticinin belli sayıda öğrenciye ulaşması kıstas olarak belirlenmiştir. Böylelikle Kur'an kursu öğreticilerimiz ve din görevlilerimiz, göstermiş oldukları gayretin karşılığını alabilmektedirler. Doğal olarak da bu durum görevlilerimizi motive etmektedir. Bu uygulama, kurslarımızda son beş yıldır öğrenci sayısının artması olarak olumlu katkılar sağlamıştır.

Eğitim-öğretim programları pek çok bileşene sahip bulunmaktadır. Bu bileşenleri amaç-hedefler, öğretim içeriği, öğretme-öğrenme süreçleri, değerlendirme, bina, öğretmen... vd. şeklinde sıralamak mümkündür. Yaz Kur'an kursları için hazırlanan öğretim programının (kur sistemi) başarısı tüm bu bileşenlerin ortak olarak işe koşulmasıyla söz konusu olabilecektir.

Yaz Kur'an kurslarında gerçekleştirilen program değişikliğine ilişkin sayısal verilere bakıldığında, öğrenci sayısı itibarıyla çok ciddi bir artışın varlığı karşımıza çıkmaktadır. Bu artış yaz Kur'an kursları için sevindirici bir gelişmedir. Aşağıda yaz Kur'an kurslarında geleneksel yöntemlerin kullanıldığı 2004 yılı verileri ve bu kurslarda kur sisteminin kullanıldığı yıllara ait toplam öğrenci rakamları verilmiştir.¹⁹

Eğitimin Yapıldığı Yıl	Yaz Kur'an Kurslarına Katılan		
	Erkek	Kız	Toplam
2004	503148	503851	1006999
2005	670044	653400	1323444
2006	754475	728974	1483449
2007	726730	709438	1436168
2008	921926	879224	1801150
2009	967210	914427	1881637

¹⁸ Aydın, "Kur'an Kursu ve Kur Sistemi", ss. 99-100.

¹⁹ <http://www.diyaret.gov.tr/turkish/dinegitimi/din-egitimi-dairesi-baskanligi---icerik-yaz-kur-an-kurslari-150.aspx>

Bu tabloda söz konusu olan gelişme öğrencilerin bu kurslara bakışı, memnuniyeti açısından olumlu olarak değerlendirilmelidir. Ancak sadece bu faktöre bağlı olarak bu kursların başarı veya başarısızlığına ilişkin değerlendirmede bulunmamız bilimsel açıdan eksik olacaktır. Bu nedenle öğrenciden sonra en önemli unsur olan öğretmenlerin/öğreticilerin görüşlerinin de değerlendirmeye alınması gerekmektedir.

Merkezden yerel kurumlara gönderilen öğretim programı ve kılavuz kitapların işlerlik kazanabilmesi, öğretici konumunda olan görevlilerin bu sistemi bilmeleri, benimsemeleri ve esnek bir üslupla kendi bölgelerinde kullanabilme başarısını göstermelerine bağlıdır. Yaz kurslarının başarısı kurs öğreticilerinin başarısıyla doğru orantılı bir ilişki içerisindedir. Çünkü her yeni programda olduğu gibi bu program da ancak öğreticilerinin yeterlilikleri oranında uygulanacak, onların yeterlilikleri elverdiği ölçüde bu programın amaçları gerçekleştirilebilecektir.²⁰

Bu çalışmada alana gidilip öğreticilerimizin görüşlerine başvurulmasının temelinde de bu gerçek yer almaktadır. Zira eğitim-öğretim programlarının en önemli bileşenlerinden biri olan öğretmen/öğreticilerin bir programı anlamaları, benimsemeleri o programın başarısının en önemli şartlarından biridir. Araştırmada öğreticilerimizin aradan geçen 5-6 yıllık zaman diliminde programa bakışları ve sahiplenme durumları tespit edilmeye ve buradan hareketle sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Diğer yandan, Kur'an kursları özelde de Yaz kursları, çocukların dine, camiye ve din görevlilerine bakışlarını belirleyen ve etkileyen en önemli yaygın din eğitimi kurumlarıdır. Pek çok çocuk bu yolla ilk kez camiye gelmekte, din görevlilerimizle tanışmaktadır.²¹ Bu nedenle öğreticilerimizin örnek olma, dini, mesleği ve kurumu temsil etmede gerekli üslup ve davranışı ortaya koymaları gerekmektedir.

Yaz kurslarında başarıyı sağlayacak en önemli unsurlardan biri de öğreticilerin yaz kursları için belirlenen hedef ve amaçların gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin değerlendirmelerde bulunmalarıdır. Öğreticilerimizin her bir kurda öğrencilerine kazandırmayı hedefledikleri davranışlara ilişkin tutarlı ve etkili değerlendirme yolları oluşturmaları gerekmektedir. Yaz kurslarına ilişkin en temel değerlendirme ölçütü öğrencilerin Kur'an okuma becerisine ulaşip ulaşmadıkları, temel dini bilgileri öğrenip öğrenmedikleri ve sonuç olarak da kendi yaşantılarına aktarıp aktarmadıklarıdır.

Din görevlilerimizin yaz Kur'an kurslarına gerekli önemi vermeleri ve işin gereğini yerine getirmeleri meslekî ve manevî anlamda büyük önem taşımaktadır. Zira bu kurslar sadece 6 haftalık bir zaman dilimine sıkışmış gibi gözükse de toplamda haftada beş gün, günde üç saat olmak üzere toplamda 135 saat derse tekabül etmektedir.

Kurum tarafından yaz Kur'an kurslarına ilişkin "kur sistemi" adlı bir programın hazırlanmış olması ve uygulamaya konulması başlı başına büyük bir gelişmedir. Zira özellikle yaz kursları din görevlisi merkezli ve geleneksel yaklaşım ve yöntemlerle

²⁰ Aydın, "Yaz Kur'an Kursları", s. 117.

²¹ Nazif Yılmaz, Alpaslan Durmuş, *Yaz Kur'an Kurslarında Eğitimde Kalite Rehberi*, Dem Yayınları, İstanbul 2006, s. 7.

gerçekleştirilmekteydi. Elbette ki bu program çalışması bu kursların programlarına ilişkin atılmış son adım değildir. Bu nedenle bu programın bilimsel bir bakış açısıyla değerlendirilip, geliştirilebilmesi için alan araştırmalarının yapılması akademik bir gerekliliktir. Bu ve buna benzer araştırmalar bu amaca yönelik atılan küçük birer adım olma amacı gütmektedir.

2. Yöntem

2.1.Araştırmanın Problemi

Eğitim sürecinde yer alan program, araç gereçler ve diğer tüm unsurların işe yarar bir duruma ulaşması öğreticiyle ilgili bir durumdur. Bu nedenle yeni bir programın işlevsel/etkili oluşu öğreticinin yeterlilik ve niteliğiyle doğrudan ilişkili bir durumdur.²² Bu noktadan hareketle, Kur'an kursu öğretmenlerinin ortaya koyacakları performans, kur sisteminin, netice itibarıyla de yaz kurslarının başarı veya başarısızlığını ortaya çıkaracaklardır.

Bu araştırmanın Kurs öğretmenlerine yönelik olarak gerçekleştirilmesinin temelinde bu gerçek yer almaktadır. Kurum, eğitim programcılarını kur sistemini hangi nitelik ve yeterliliklerle tasarlamış olurlarsa olsunlar, bu sistemin başarısı sistemin uygulayıcısı olan öğretmenlerin, yeterlilikleri ve bu sisteme ilişkin bakışları ile sınırlı bir durumdur. Netice itibarıyla bu araştırmanın problemini; kur sistemine dair bir değerlendirme yapabilmenin imkânı, bu sistemi uygulayacak olan kurs öğretmenlerinin bu sisteme bakışlarının tespiti ve onların sisteme ilişkin gösterecekleri performanstan geçtiği gerçeğine bağlıdır.

2.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, yaygın din eğitimi alanına katkıda bulunabilmek üzere, uzun yıllardan beri devam eden geleneksel yaz Kur'an kursu uygulamaları yerine yaklaşık 5 yıldır uygulamada olan yaz Kur'an kurslarında uygulanmakta olan "kur sistemi"nin öğretmenler tarafından nasıl algılandığını tespit edip, bu tespitlerden hareketle bu sistemin uygulamasına yönelik sonuçlara ulaşmak ve önerilerde bulunabilmektir.

Bu çalışmanın hazırlanmasının sebeplerini şu şekilde ifade edebiliriz:

- 1- İlk yıl yaz kuran kursları ve kur sistemi ile ilgili seminerin akışında ortaya çıkan yorum ve açıklamalar.
- 2- Aradan geçen 5 yıl neticesinde görevlilerimizin sisteme/programa bakışlarında bir değişim olup olmadığına dair ortaya çıkan akademik araştırma merakı.

2.3. Araştırmanın Önemi

Diyanet İşleri Başkanlığının merkez ve taşra teşkilatlarında yaz kursları Kur'an kursu öğretmenleri ve cami görevlileri tarafından gerçekleştirildiğine göre, kur sistemine ilişkin bir değerlendirme ve yorumda bulunabilmek için öncelikle görevli olan personelin bilgisine başvurulması gerekmektedir. Elbette ki bu sistemin başarısına ilişkin daha gerçekçi ve doğru

²² Aydın, "Kur'an Kursu ve Kur Sistemi", s. 206.

sonuçlara ulaşabilmek için din görevlilerinin yanı sıra buralarda eğitim-öğretime katılan öğrencilerin ve onların velilerinin görüşlerine de başvurulması gerekir; ancak böylesi bir çalışma bir makalenin sahip olabileceği hacim açısından oldukça geniş bir çalışma niteliği taşımaktadır.

2.4. Uygulama

Bu çalışmada yaz Kuran kurslarında 2006 yılı yaz döneminden beri uygulanmakta olan “kur sistemi”nin aradan geçen bu zaman zarfında uygulayıcılar olan din görevlileri tarafından nasıl algılandığı ve uygulama neticesinde nasıl değerlendirdikleri incelenmeye çalışılmıştır. Burada belirtmemiz gereken diğer bir durum da kur sisteminin ilk uygulamaya geçildiği yıl olan 2006’da araştırmacılar tarafından aynı ilde aynı hedef kitleye benzer anket sorularıyla bir çalışmanın gerçekleştirilmiş olmasıdır.²³

Verilen cevaplar ve elde edilen veriler, Çorum Müftülüğü’ne bağlı olarak görev yapan din görevlileri ve Kur’an kursu öğreticilerinin, 2010 yılı Yaz Kur’an Kursları hazırlık ve bilgilendirme seminerinde elde edilmiştir.

2.5.Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2010 yılı Yaz Kur’an Kursları hazırlık ve bilgilendirme seminerine katılan, Çorum Müftülüğü’ne bağlı olarak görev yapan din görevlileri ve Kur’an kursu öğreticileri ile sınırlıdır. Ayrıca 2006 yılındaki çalışmanın bulgularının karşılaştırması ile sınırlıdır.

3.Bulgular ve Değerlendirme

Bu başlık altında katılımcıların kişisel bilgileri verilecek ve konuya ilişkin görüşleri değerlendirilecektir.

Araştırmaya katılanların cinsiyeti

	N	%
Kadın	53	29,0
Erkek	130	71,0
Toplam	183	100,0

Cinsiyetlerine göre araştırmaya katılanların sayıları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Araştırmaya katılanların % 29’u (53) kadın, %71’i (130) erkektir.

²³İşıkdoğan, Korukcu, “Yaz Kur’an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur’an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı”,ss. 201-221.

Araştırmaya katılanların yaşı

	N	%
21-25	32	17,4
26-30	26	14,2
31-40	60	32,8
41 ve üzeri	65	35,5
Toplam	183	100,0

Katılımcıların yaşlarına göre sayıları yukarıdaki tabloda görülmektedir. Araştırmaya katılanların % 17,4'ü (32) 21-25 yaş aralığında, %14,2'si (26) 26-30 yaş aralığında, % 32,8'i (60) 31-40 yaş aralığında, % 35,5'i (65) ise 41 ve üzeri yaştadır.

Araştırmaya katılanların eğitim durumu.

	N	%
Lise	47	25,7
Yüksekokul	96	52,5
Fakülte	35	19,1
Yüksek Lisans	5	2,7
Toplam	183	100,0

Araştırmaya katılanların eğitim durumlarına göre bilgilerin yer aldığı tablo yukarıda verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %25,7'si (47) lise mezunu, %52,5'i (96) yüksekokul mezunu, % 19,1'i (35) fakülte mezunu ve %2,7'si (5) yüksek lisans mezunudur.

Araştırmaya katılanların mezun olduğu lise türü

	N	%
Düz Lise	10	5,4
İmam Hatip Lisesi	173	94,5
Toplam	183	100,0

Araştırmaya katılanların mezun oldukları lise türüne göre dağılımları yukarıdaki tabloda görülmektedir. Öğrenim gördükleri lise türü itibariyle katılımcıların % 5,4'ü (10) düz lise mezunu, % 94,6'sı (173) ise imam hatip lisesi mezunudur.

Araştırmaya katılanların hizmet süresi

	N	%
1-5	61	33,3
6-10	27	14,8
11-15	36	19,7
16-20	59	32,2
Toplam	183	100,0

Araştırmaya katılanların hizmet sürelerine göre dağılımları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre katılımcıların 33,3'ü (61)1-5 arası kıdeme, % 14,8'i (27) 6-10 arası kıdeme, % 19,7'si (36) 11-15 arası kıdeme %32,2'si (59) ise 16-20 arası kıdeme sahiptir.

Araştırmaya katılanların ne kadar süredir kurs düzenledikleri

	N	%
1-5	87	47,5
6-10	43	23,5
11-15	25	13,7
16-20	28	15,3
Toplam	183	100,0

Araştırmaya katılanların kurs düzenleme süreleri yıllara göre yukarıdaki tabloda verilmiştir. Katılanların % 47,5'i (87) 1-5 arası, % 23,5'i (43) 6-10 arası, % 13,7'si (25) 11-15 arası, % 15,3'ü (28) ise 16-20 yıl arası süredir kurs düzenlemektedir.

Araştırmaya katılanların unvanı

	N	%
İmam hatip	130	71,0
Kuran Kursu öğreticiliği	50	27,3
Müftülük personeli	3	1,6
Toplam	183	100,0

Araştırmaya katılanların unvanlarına göre dağılımı yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre katılanların % 71'i (130) imam hatip, %29'u (53) ise Kuran kursu öğreticisidir.

Araştırmaya katılanların görev yaptıkları yerleşim birimi

	N	%
Köy	121	66,1
Kasaba	6	3,3
İlçe	5	2,7
İl	51	27,9
Toplam	183	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yerleşim birimlerine göre dağılımları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre katılanların % 66,1'i (121) köyde, %3,3'ü (6) kasabada, % 2,7'si (5) ilçede, % 27,9'u (51) ise il merkezinde görev yapmaktadır.

Kendinizi nasıl bir Kur'an kursu öğreticisi olarak değerlendiriyorsunuz?

	N	2006	2010
Fena değil	19	--	10,4
Normal	56	19,7	30,6
İyi	91	62,2	49,7
Çok iyi	17	17,3	9,3
Toplam	183	100	100,0

Katılımcıların kendilerini nasıl bir öğretici olarak değerlendirdiklerine ilişkin veriler yukarıdaki tabloda verilmiştir. 2010 verilerine bakıldığında % 10,4'ü (19)fena değil, %30,6'sı (56) normal, % 49,7'si (91) iyi, % 9,3'ü (17) ise çok iyi cevabını vermiştir. Sonuçta 2006 verileriyle ortalama aynı sonuçların çıktığı görülmektedir.

Yaz Kuran kursunu hangi fiziki ortamda düzenlemektesiniz?

	N	2006 %	(2010) %
Kuran Kursunda	55	21,9	30,1
Camide	119	77,9	65,0
Cami derneğinde	9	1,2	4,9
Toplam	183	100,0	100,0

Yaz Kuran kurslarının işlenmesi gereken ortama ilişkin katılımcıların görüşleri yukarıdaki tabloda verilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 30,1'i (55) Kuran kursunda, % 65'i (119) camide, % 4,9'u (9) ise cami derneğinde yaz kursu düzenlemektedir. 2006'da yaptığımız araştırmayla karşılaştırıldığında Kur'an kursunda ders verenlerin sayısının arttığı, camide ders verenlerin sayısının azaldığı görülmektedir.

Öğrencilerinizle ilgili aşağıdakilerden hangisi size uygun düşer?

	N	2006 %	(2010) %
Onları simalarıyla tanırım	9	9,2	4,9
Öğrencilerin bazılarının isimlerini bilirim	12	12,0	6,6
Öğrencilerimin tamamının isimlerini bilirim	64	33,3	35,0
Öğrencilerimin ailelerini de tanırım	98	45,4	53,5
Toplam	183	100,0	100,0

Katılımcıların öğrencileri tanıma biçimine ilişkin görüşlerin dağılımı yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre öğrencilerin tanınmasına ilişkin yöneltilen soruya, % 4,9'u (9) simalarıyla, % 6,6'sı (12) bazılarını isimleriyle, % 35'i (64) tamamını isimleriyle, %53,5'i (98) ise aileleriyle tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç öğretmenlerin öğrencilerle tanışma ve onlarla iletişim noktasında iyi olduklarını göstermektedir. 2006 verilerinde de ortalama olarak benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Kur sisteminin içeriğini biliyor musunuz?

	N	2006 %	(2010) %
Bilmiyorum	13	6,0	7,1
Az biliyorum	71	50,2	38,8
İyi biliyorum	76	36,9	41,5
Çok iyi biliyorum	23	6,8	12,6
Toplam	183		100,0

2010 verilerine bakıldığında zaman öğretmenlerin % 7,1'i (13) kur sisteminin içeriğini bilmediği, %38,8'inin (71) az bildiği, % 41,5'inin (76) iyi bildiği, % 12,6'sının (23) çok iyi bildiği görülmektedir. 2006 verileriyle karşılaştırıldığında öğretmenlerin geçen süre zarfında sisteme ilişkin bilgilerinin arttığı anlaşılmaktadır.

Programı itibariyle kur sistemi hangi tür öğretime daha uygundur?

	N	2006 %	(2010) %
Kuran öğretimi	119	75,1	65,0
Din Kültürü	37	12,8	20,2
İlmihal bilgisi	27	12,1	14,8
Toplam	183	100,0	100,0

Kur sisteminin hangi tür öğretime uygun olduğuna dair katılımcıların verdikleri cevaplar yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre katılımcıların % 65'i (119) Kuran öğretimine, % 20,2'si (37) Din Kültürüne, % 14,8'i (27) ise İlmihal öğretime uygun olduğunu söylemektedir. 2006 verileriyle karşılaştırma yapıldığında Kuran öğretimine uygun görenler % 10'luk bir azalma gösterirken, Din kültürüne uygun görenler yaklaşık % 8 artmıştır.

Kur sistemini ortam açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

	N	(2010) %
Yetersiz	46	25,2
Fena değil	99	54,1
Yeterli	26	14,2
Çok iyi durumda	12	6,6
Toplam	183	100,0

Katılımcıların kur sisteminin uygulandığı ortamlara ilişkin görüşlerinin dağılımı yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tablodaki verilere göre katılımcıların % 25,2'si (46) ortamları kur sistemi için yetersiz, % 54,1'i (99) fena değil, % 14,2'si (26) yeterli, % 6,6'sı (12) ise yeterli görmektedir. Bu sonuçlara göre uygulayıcı konumunda bulunan katılımcılar, kur sisteminin uygulandığı konuları beğenmemektedirler. Özellikle kalabalık öğrencilerle

kursu sürdüren öğretmenler, cami ortamlarında bu sistemin uygulanmasının zorluğundan söz etmektedirler.

Kur sistemi için personel sayısı ne durumdadır?

	N	2006 %	(2010) %
Yeterli	61	12,4	33,4
Fena değil	77	20,1	42,0
Yeterli	22	65,9	12,0
Çok iyi durumda	23	1,6	12,6
Toplam	183	100	100,0

Katılımcıların personel sayısına ilişkin görüşlerinin dağılımı yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların % 33,4'ü (61) “yeterli”, % 42,1'i “fena değil”, % 12'si (22) “yeterli”, % 12,6'sı (23) ise çok iyi durumda cevabını vermişlerdir. 2006 verileriyle karşılaştırıldığında katılımcıların personel durumuna ilişkin durumdan memnuniyetlerinin ortalama olarak bakıldığında birbirine yakın olduğu gözlemlenmektedir.

Kur sistemi için personel yeterlikleri (yetişmişliği) ne durumdadır?

	N	(2010) %
Yetersiz	59	32,2
Fena değil	90	49,2
Yeterli	22	12,0
Çok iyi durumda	12	6,6
Toplam	183	100,0

Kur sistemi için personelin niteliğine dair sorulan soruya araştırmaya katılanların verdikleri cevapların dağılımı yukarıdaki tabloda görülmektedir. Buna göre katılımcıların % 32,2'si (59) “yetersiz”, % 49,2'si (90) “fena değil”, % 12'si (22) “yeterli”, % 6,6'sı (12)

“çok iyi durumda cevabı vermişlerdir. Sonuçlara göre katılımcıların personel yeterliği konusundaki memnuniyetlerinin ortalamanın altında olduğu gözlenmektedir.

Sizce kur sistemi başarılı olabilir mi?

	N	2006 %	(2010) %
Hayır olamaz	19	19,3	10,4
Başarılı olma ihtimali var	100	69,9	54,6
Evet, başarılı olur	64	10,8	35,0
Toplam	183	100	100,0

Katılımcıların kur sistemiyle ilgili sorulan “başarı” ile ilgili soruya verdikleri cevapların dağılımı yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tabloya göre % 10,4 (19) “hayır başarılı olamaz”, % 54,6

“başarılı olma ihtimali var”, % 35 (64) “evet başarılı olur” cevabı vermişlerdir. Bu sonuçlardan öğreticilerin % 80’inin bu sistemin başarıya ulaşacağı kanaatinde oldukları sonucuna ulaşabiliriz. 2006 verileriyle karşılaştırma yaptığımızda öğreticilerin kur sisteminin sonucunun başarılı olacağına dair görüşlerinin olumlu yönde değiştiğini görmekteyiz.

Kur sistemi zaman imkânı açısından nasıl bir durumdadır?

	N	(2010) %
Yetersiz	44	24,0
Fena değil	97	53,0
Yeterli	23	12,6
Çok iyi durumda	19	10,4
Toplam	183	100,0

Katılımcıların zaman imkânına ilişkin görüşlerinin dağılımı yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tablo verilerine göre % 24 (44) “yetersiz”, % 53 (97) “fena değil”, % 12,6 (23) “yeterli”, % 10,4 (19) ise “çok iyi durumda” cevabı vermişlerdir. Sonuçlara göre

katılımcılar, kur sisteminin içeriğinin aktarılması için zaman imkânının yeterli olmadığını ifade etmektedirler.

5 yıldır uygulanan kur sistemi sizce nasıl bir sistemdir?

	N	(2010) %
Kötü	20	10,9
Fena değil	79	43,2
İyi	74	40,4
Çok iyi	10	5,5
Toplam	183	100,0

Katılımcıların 5 yıldır uygulanan sisteme ilişkin görüşleri yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tablo verilerine göre katılımcıların % 10,9'u (20) "kötü", % 43,2'si (79) "fena değil", % 40,4'ü (74) "iyi", % 5,5'i (10) ise çok iyi cevabını vermişlerdir. Katılımcıların yaklaşık % 90'ı kur sistemini uygulanabilir bir sistem olarak değerlendirmektedir.

5 yıllık uygulama süreci geçiren kur sistemi sizce amacına ulaşıyor mu?

	N	(2010) %
Hayır ulaşmıyor	8	4,4
Kısmen ulaşıyor	114	62,3
Ulaşıyor	61	33,3
Toplam	183	100,0

Katılımcıların geçen 5 yıllık süreçte sistemin amacına ulaşip ulaşmadığına ilişkin görüşleri yukarıdaki tabloda verilmiştir. Katılımcıların % 4,4'ü (8) "hayır ulaşmıyor", % 62,3'ü (114) "kısmen ulaşıyor", % 33,3'ü (61) ise "ulaşıyor" cevabı vermişlerdir. Bu veriler kursun amacına ulaştığı sonucunu doğrulamaktadır.

4.Tartışma ve Sonuç

Çorum ili örneğinde yapılan bu çalışmada uygulanan kategorik soruların yanında açık uçlu sorularla öğreticilerin sistemle ilgili görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Tablolardan

elde edilen verilerle birlikte, bu açık uçlu sorulardan elde edilen görüşlere dayalı olarak sistemin olumlu ve olumsuz yönleri ortaya konarak, önerilerde bulunulacaktır.

Olumlu Yön

1. Esnek çerçeve programı ile öğreticilere çeşitli kaynaklardan hazırlanma imkânının sunulması,
2. Eğitim ve öğretimin başıboşluktan kurtarılarak ciddiyetin hâkim olması,
3. Kurslara başlangıç esnasında seviye tespitinin yapılması,
4. Kur sistemine geçilmesiyle, öğrencilerin eğitim ve öğretime ilgilerinin artması
5. Yaz Kur'an kurslarında görev alan öğreticilere ek ders ücreti verilmesi,
6. Zamanın ekonomik kullanılması ve gereksiz tekrarın önüne geçilmesi kur sisteminin olumlu yönleri olarak değerlendirilmektedir.

Olumsuz Yön

1. Eğitim mekânlarının fiziksel yetersizliği,
2. Öğrenci sayısının fazlalığına rağmen öğretici sayısının yetersiz olması,
3. Yaz Kur'an kursları uzun süredir uygulandığı halde kur sistemine ilişkin gerekli bilgilendirmenin tam olarak yapılamaması,
4. Tek sınıflı Kur'an kurslarında ve camilerde 3 kur'un aynı anda uygulanmasının zor olması,
5. 3 Saat içerisinde 3 kur'a tek sınıfta ders vermenin zor olması,
6. Yaş farklılıklarının olması,

Öneriler

1. Kurların farklı sınıf ve mekânlarda 3'er saatlik vakit içerisinde uygulanması,
2. Görevlendirilecek öğreticilerin pedagojik formasyondan geçirilmesi,
3. Yaz Kur'an kurslarının, başlamadan önce mahalli radyo ve televizyonlardan da halka duyurulması,
4. Yaz Kur'an kurslarını özendirmek maksadıyla kur bitimlerinde halka yönelik yarışmaların düzenlenmesi,
5. Programı yönlendirecek öğreticide mesleğine ve öğrenciye sevgi yaklaşımının plânda olması,
6. Yaz Kur'an kurslarından beklenen verimin alınabilmesi için öğrenci velileriyle bağlantının sıcak tutulması gerekmektedir.
7. Yaz Kur'an kurslarının cazibesini artırmak amacıyla eğitim ve öğretim materyallerinin renkli ve çekiciliğinin olması,
8. Yaz Kur'an kurslarının denetiminin sıkılıkla yapılması

(JOSR) Nisan-2016 Cilt:8 Sayı:1 (15) (s. 15-35) (JOSR) April-2016 Volume:8 Issue: 1 (15)

9. Hazırlanan görsel işitsel materyallerin sadece ideal sınıf ve ortamlar değil, her türlü yerleşim birimindeki kurs ve cami ortamlarının düşünülerek hazırlaması.
10. Kur sistemine uygun olmayan yerlerde klasik yöntemin de uygulanması esnekliğinin sağlanması.

KAYNAKÇA

Ahmet Koç, “Kur’an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik”, *Etkili Din Öğretimi*, Tedef Yayınları, İstanbul 2009.

Alpaslan Durmuş, Hatice Işlak, Neriman Gökçegöz Karatekin, *Yaz Kur’an Kursları Öğretici Kılavuzu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

Davut Işıkdoğan, Adem Korukcu, “Yaz Kur’an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur’an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C:49, S:1, 2008.

Fahri Kayadibi, *Yaygın Din Eğitiminde Cami ve Görevlileri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.

<http://www.diyamet.gov.tr/turkish/dinegitimi/din-egitimi-dairesi-baskanligi---icerik-yaz-kur-an-kurslari-150.aspx>

M. Akif Kılavuz, “Kur’an Kursları ve Yetişkin Din Eğitimi”, *Etkili Din Eğitimi*, Edit: Şaban Karaköse, Tedef yayınları, İstanbul 2009.

M. Faruk Bayraktar, *Eğitim Kurumu Olarak Kur’an Kursları Üzerine Bir Araştırma*, Yıldızlar Matbaası, İstanbul 1992.

M. Şevki Aydın, “Yaz Kur’an Kursları”, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur’an Kursu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008.

M. Şevki Aydın, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur’an Kursu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008.

Mehmet Görmez, “Türk Hukuk Mevzuatında Dinî Kurumların Yeri ve Uygulama”, *Avrupa Birliği Sürecinde Dinî Kurumlar ve Din Eğitimi*, İsav-Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.

Mehmet Zeki Aydın, “Yaz Kur’an Kurslarıyla İlgili 30 Tavsiye”, <http://www.kurankurslari.com/index.php?go=icerik&id=357>;

Mustafa Önder, *Yaz Kur’an Kurslarında dini Öğretmek (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2009.

Nazif Yılmaz, Alpaslan Durmuş, *Yaz Kur’an Kurslarında Eğitimde Kalite Rehberi*, Dem Yayınları, İstanbul 2006.

Ramazan Buyrukçu, *Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

Süleyman Akyürek, “Kur’an Kurslarında İnanç Esaslarının Öğretimi”, *Etkili Din Eğitimi*, Edit: Şaban Karaköse, Tedef yayınları, İstanbul 2009.